

Vårgårda kommun
Kommunstyrelsen
447 80 Vårgårda

Genomförd kvalitetsgranskning av gymnasieskolors förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning

Skolhuvudman: Vårgårda kommun
Skola: Sundlergymnasiet

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolors förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning. Granskningen har riktats mot en gymnasieskola hos var och en av 27 huvudmän över hela landet (7 fristående och 20 kommunala), däribland ovanstående.

Granskningen har inriktats på hur skolan och skolhuvudmannen har tagit sitt ansvar och lyckats med sitt nationella uppdrag. Syftet med kvalitetsgranskningen är att den ska leda till förbättringar i verksamheterna så att andelen elever som fullföljer sin utbildning med slutbetyg och grundläggande behörighet till vidare studier ökar.

Granskningen utgår från de mål och krav som riksdagen och regeringen beslutat om och som skolan är skyldig att leva upp till, bland annat i skollagen (SL), läroplanen (Lpf) och gymnasieförordningen (GyF).

Varje skola har granskats av två inspektörer, som besökt skolan under två dagar. De har intervjuat elever, föräldrar, lärare, annan personal, rektor och företrädare för huvudmannen. Granskningen har även innefattat vissa lektionsbesök. Andra typer av underlag för Skolinspektionens bedömningar har varit statistik över elevernas kunskapsresultat och studieavbrott samt olika dokument som skolan har upprättat och telefonintervjuer med elever som avbrutit studierna. Till detta kommer en självvärdering, som rektor ombetts att genomföra tillsammans med företrädare för skolans elever och lärare samt annan personal som är berörd av granskningsområdet, exempelvis studie- och yrkesvägledare och företrädare för elevhälsan.

Kvalitetsgranskningen har inriktats mot ett urval av aspekter på det granskade området. Dessa är härledda ur vad som är centralt i det nationella uppdraget och vad som genom kunskapsbildningen på området (forskning, utvärdering, hittillsvarande inspektionsresultat) framstår som betydelsefulla faktorer eller frekventa svagheter. För varje aspekt tecknas bilden av ett förväntat tillstånd, som utgör kvalitetsgranskningens bedömningsnorm och förändringsmål. Det är format av det nationella utbildningsuppdragets mål och krav samt kunskapsbildningens rön om samband som påvisar funktionsduglighet eller brist på sådan.

Det förväntade tillståndet för varje granskningsaspekt ska ses som ett uttryck för huvudmannens och skolans skyldigheter gentemot eleverna och samhället. Därmed står

Beslut

Dnr 2008:350

2 (15)

elevens rättigheter i centrum för kvalitetsgranskningen. Övergripande är elevens rätt till en likvärdig utbildning.

Statistik

Den granskade skolhuvudmannens förmåga att få alla elever att fullfölja sin gymnasieutbildning illustreras med följande statistik, hämtad från Skolverkets databaser.

Tabell 1. Antalet nybörjare på skolan

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Skolan totalt	100	113	105	131	100	138	132	126
<i>därav</i>								
Nationellt program	86	90	87	95	73	113	99	90
Barn- och fritid (BF)	12	9	21	26	11	21	10	7
Energi (EN)								2
Fordon (FP)								4
Handels- och adm. (HP)	11	14	9	12	10	20	20	15
Industri (IP)	18	8	2	5	6	9	9	2
Naturvetenskap (NV)	10	13	15	14	13	11	13	16
Omvårdnad (OP)	31	4	9	8	9	17	10	16
Samhällsvetenskap (SP)	4	30	18	22	19	25	28	20
Teknikprogrammet (TE)	0	12	13	8	5	10	9	8
Specialutformat program (SM)	0	0	0	1	0	0	0	0
Industri (IP)	0	0	0	1	0	0	0	0
Individuellt program (IV)	14	23	18	35	27	25	33	36
- PRIV	2	5	5	9	9	9	7	11
- IV	12	18	13	26	18	16	26	25

Källa: Skolverkets statistik (uppgifterna gäller per den 15 oktober respektive år)

Tabell 2. Resultatmätt för elever som startat sin gymnasieutbildning på skolan

	Nybörjare 2001		Nybörjare 2002		Nybörjare 2003		Nybörjare 2004	
	Skolan	Riket	Skolan	Riket	Skolan	Riket	Skolan	Riket
Antal nybörjare	100	106 252	113	109 826	105	112 593	131	118 668
Nybörjarnas genomsnittliga meritvärde från årskurs 9								
Totalt	207	201	194	202	198	203	179	204
Exkl. elever med IV som startprogram	220	213	216	214	216	215	205	217
Andel (%) av nybörjarna som erhållit slutbetyg inom 4 år								
Totalt	73	75	71	75	71	75	63	75
Exkl. elever med IV som startprogram	83	82	84	82	83	82	80	82
Andel (%) av nybörjarna som erhållit slutbetyg från startskolan inom 4 år								
Totalt	68	67	68	68	65	68	60	68
Exkl. elever med IV som startprogram	79	75	83	75	78	75	78	75
Andel (%) av nybörjarna med grundläggande behörighet till universitet och högskola inom 4 år								
Totalt	64	67	68	67	61	67	53	67
Exkl. elever med IV som startprogram	73	74	82	74	71	74	71	74
Andel (%) av nybörjarna med lägst betyget Godkänt i alla kurser i slutbetyget inom 4 år								
Totalt	47	48	47	48	43	48	36	48
Exkl. elever med IV som startprogram	55	53	59	53	51	53	49	53
Genomsnittlig betygspoäng för nybörjarna som erhållit slutbetyg inom 4 år								
Totalt	13,2	14,1	13,7	14,1	13,3	14,1	13,4	14,1
Exkl. elever med IV som startprogram	13,3	14,2	13,8	14,2	13,4	14,2	13,7	14,2

Källa: Skolverkets statistik

1. Strategi för att alla elever ska fullfölja utbildningen

Gymnasieskolan syftar till att ungdomar skall genomgå en fullständig gymnasieutbildning (Lpf 1.3). Det krävs att skolhuvudmannen och skolan har en strategi för att utforma utbildningen så att detta blir möjligt för alla elever. Målet är att varje elev fullföljer utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program (eller på en motsvarande utbildning i en fristående skola) fram till ett slutbetyg. Dessutom eftersträvas att eleven når kunskapsmålen – dvs får lägst betyget Godkänt – i alla ingående kurser eller åtminstone i de 90 procent av kurspoängen som ger grundläggande behörighet till högskolestudier. Utbildning är en komplex verksamhet och en sådan strategi måste avse helheten av skolans insatser. Strategin måste också först och främst vara proaktiv, dvs redan från början utformad så att varje elev kan lyckas med utbildningen (i motsats till reaktiv, som innebär att rätta till i efterhand när problem redan har uppstått).

Hur man avser att nå de nationella målen för utbildningen, som är fastställda av riksdag och regering, ska – för kommunal verksamhet – redovisas i skolans *arbetsplan*, som beslutas av rektor, och i kommunens *skolplan*, som antas av kommunfullmäktige (2 kap 8 § SL, 1 kap 13 § GyF, Lpf 2.6). Arbetsplanen ska utarbetas under medverkan av lärare, övrig berörd personal och representanter för eleverna. Dessa grundläggande dokument bör innehålla information om hur skolan arbetar för att alla elever ska kunna klara av en fullständig utbildning. Vad skolplanen och arbetsplanen säger måste också vara känt av dem som är berörda: rektor, lärare, annan personal, elever och föräldrar. För att vara meningsfull måste strategin också tillämpas i praktiken och vara effektiv för sitt syfte.

Skolans rektor är chef för lärarna och övrig personal och har ansvar för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen, och rektor har ansvar för skolans resultat (Lpf 2.6). Rektor ska verka som pedagogisk ledare för skolan och särskilt arbeta för att utbildningen utvecklas, i syfte att eleverna ska nå målen för utbildningen (Lpf 2.6, 2 kap 2 § SL).

Forskning visar att särskilda insatser behövs för att förebygga studieavbrott hos elever som enligt erfarenhet löper större risk att inte lyckas med sin utbildning. Detta gäller t ex elever med utländsk bakgrund, elever vars föräldrar har kortare utbildning, elever på yrkesförberedande och individuella program samt elever på utbildningar där de tillhör det underrepresenterade könet.

Skolinspektionens bedömning

Sundlergymnasiet har en vision i arbetet för att nå de nationella målen för utbildningen i vilken det framkommer att "Vårt mål är att motivera dig att nå din framtidsdröm; din utbildning och ditt yrke". I det som inspektörerna uppfattar som skolans lokala arbetsplan finns det kopplat till skolans vision såväl mål som önskvärd måluppfyllelse för innevarande läsår. Exempel på sådana mål är ökad närvaro, bättre studieresultat samt utvecklade elevkontakter med omvärlden.

Hur skolan ska arbeta för att alla elever ska genomgå en fullständig gymnasieutbildning framkommer inte i skolans arbetsplan men vid intervjuer och i andra dokument. Detta kommer till uttryck på olika sätt och vid olika tillfällen i elevernas utbildning. Det finns insatser av proaktiv och generell karaktär som syftar till att förhindra att avbrotts-situationer uppkommer. Exempel på detta är skolans arbete med framtäysftande indi-

viduella utvecklingsplaner (IUP) för varje elev, utlägg av anpassad undervisningstid till en grupp elever eller ett program samt fler karaktärsämneskurser i årskurs ett vid yrkesförberedande program. Men det finns också insatser såsom schematekniska lösningar för mer undervisning i ett ämne eller beslut om individuellt specialutformat program för elever som riskerar att inte nå målen i sin utbildning.

Skolinspektionens bedömning är att Sundlergymnasiet måste komma längre i sitt arbete för att alla elever ska fullfölja sin utbildning. Enligt inspektörernas uppfattning har Sundlergymnasiet för genomförandet av de fastställda målen för utbildningen i sin arbetsplan ingen uttalad och gemensam strategi för att alla elever ska fullfölja sin gymnasieutbildning. Det är därför angeläget att skolan i enlighet med bestämmelserna utvecklar den lokala arbetsplanen vad gäller genomförandet av de fastställda målen. Det är också angeläget att skolan fortsättningsvis följer upp och utvärderar vilka insatser som är framgångsrika för att få alla elever att fullfölja sin utbildning. Inspektörerna noterar i sammanhanget att det i den för kommunen övergripande skolplanen framkommer att "Alla elever ges möjligheter att minst nå de nationella mål som är uppsatta för verksamheten" och att detta är ett prioriterat mål. I skolplanen framgår inte de åtgärder som kommunen avser vidta för att uppnå detta prioriterade mål.

2. Kontroll över vilka resultat som nås och deras orsaker

Skolhuvudmannen, rektor och lärarna har – på var sin nivå – ansvar för att de nationella målen uppfylls och bestämmelserna följs (1 kap 12 § SL). För detta måste de kontinuerligt och systematiskt skaffa sig en bild av vilka resultat eleverna når och hur framgångsrika skolans insatser är. Detta gäller för både skolan som helhet och den enskilda eleven.

Rektor ska se till att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, skolplanen och arbetsplanen (Lpf 2.6, 1 kap 13 § GyF). Kommunen ska kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen (2 kap 8 § SL). Skolans lärare ska utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna, utifrån de nationella målen (Lpf 2.3).

För att ta ansvar för verksamhetens resultat krävs inte bara en beskrivning av vilka resultat som nåtts och en bedömning av hur de förhåller sig till de nationella målen. För att kunna förbättra verksamheten måste också orsakerna bakom resultaten bedömas, framför allt kvaliteten i undervisningen. Detta är en uppgift för rektor, som är ansvarig för skolans resultat och utveckling och ska hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan (2 kap 1 § SL). För ökad måluppfyllelse är det viktigt att rikta fokus mot framför allt orsaker i verksamheten – inte individen som verksamheten i stället ska anpassas efter. Forskning visar att det omvända ofta dominerar.

I en skriftlig kvalitetsredovisning ska skolan – och kommunen – varje år ge en samlad bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder man avser vidta för ökad måluppfyllelse. Den centrala frågan om hur skolan lyckats med utmaningen att alla elever ska fullfölja sin utbildning bör behandlas i kvalitetsredovisningen. Redovisningen ska utarbetas under medverkan av lärare, övrig personal och elever, och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet (Förordning om kvalitetsredovisning inom skolväsendet).

Skolinspektionens bedömning

Som ett led i uppföljningen och utvärderingen upprättar Sundlergymnasiet årligen en skriftlig kvalitetsredovisning. Inspektörerna finner att skolan i några avseenden har ett fungerande kvalitetsarbete. Exempel på detta är skolans arbete med uppföljning av resultat i gemensamma kurser (kärnämnen) samt genomsnittligt meritvärde per program.

Granskningen visar dock att skolan kan förbättra uppföljning, analyser och resonemang om åtgärder för förbättringar av andel elever med fullföljd utbildning efter fyra år. Det finns i skolans kvalitetsredovisning exempelvis ingen systematisk uppföljning och analys av andel elever som fullföljt utbildningen vid skolan per program, för kvinnor och män eller för elever med utländsk bakgrund. Granskningen visar också att Sundlergymnasiet inte systematiskt följer upp och utvärderar hur väl målen med skolans insatser har nåtts. Detta betyder att skolan inte vet vilken eller vilka av de insatser skolan gör för att eleverna ska fullfölja sin gymnasieutbildning som är framgångsrika. Intervjuer med rektorer och lärare samt dokumentstudier visar att skolan inte reflekterat över andel elever med fullföljd utbildning inom fyra år.

En nödvändighet i arbetet med att eleverna ska nå kunskapsmålen är att skolan har information om elevernas kunskapsresultat, inte bara på individnivå utan också för elevgrupper, program och skolan som helhet. Informationen är en utgångspunkt för att analysera orsakerna till vilka resultat eleverna når och därifrån utveckla och anpassa undervisning, stödinsatser och andra förutsättningar för lärandet.

Enligt inspektörernas uppfattning bedriver Sundlergymnasiet inte ett systematiskt kvalitetsarbete där man med utgångspunkt i exempelvis kunskapsresultaten systematiskt ifrågasätter sina undervisningsmål och arbetsformer, utvärderar resultat och prövar nya metoder. Se vidare i kapitel 5 om En god studiemiljö nedan.

3. Utbud av passande utbildningar

Alla ungdomar ska – oberoende av kön, geografisk hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden – ha lika tillgång till gymnasieutbildning (1 kap 2 § SL). Ungdomar ska så långt möjligt erbjudas plats på den utbildning de själva önskar. Kommunen ska erbjuda ett allsidigt urval av nationella program och antalet platser ska anpassas till elevernas önskemål (5 kap 5 § SL). Eleverna har också rätt att fullfölja utbildningen på det program och den inriktning som de tagits in och påbörjat studierna på, också efter flytt till annan ort (5 kap 16–17 §§ SL). Forskning visar att studieavbrott är vanligare bland elever som inte kommit in på den utbildning de helst vill gå.

Rektor ska ansvara för att utbildningen organiseras så att den så långt möjligt anpassas efter elevernas önskemål och val av kurser och så att återvändsgränder i studiegången undviks (Lpf 2.6).

Om en elev har uppenbara svårigheter att följa undervisningen på sitt studieprogram ska rektor vidta de åtgärder som behövs för att eleven ska kunna fortsätta studierna i gymnasieskolan. Det ska då övervägas om eleven ska gå om en eller flera kurser, byta till ett reducerat program eller ett annat nationellt program eller ett individuellt program (6 kap

Beslut

Dnr 2008:350

6 (15)

14–15 §§ GyF). Skolan måste ha beredskap att flexibelt anpassa utbildningen så att elever som varit borta från undervisningen på grund av sjukdom eller kommer flyttande från annan ort kan ta igen missade moment (Lpf 1.2.14). Forskning visar att elever som kommit efter av sådana skäl löper större risk att avbryta studierna.

För att underlätta för eleverna att nå framgång i utbildningen och göra övergången mellan skolformerna mindre dramatisk bör barn- och ungdomsutbildningen ses som en helhet. Forskning visar ett starkt samband mellan låga studieresultat i grundskolan och ofullständig gymnasieutbildning. Forskning visar också att den så kallade gymnasiechocken, dvs en kraftig förändring av krav och arbetsformer vid övergång från grundskolan, är en förklaring till elevers studieavbrott.

Kommunen är skyldig att erbjuda gymnasieutbildning i form av specialutformade eller individuella program för ungdomar i kommunen – till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år – som inte har tagits in på något nationellt program i gymnasieskolan eller en likvärdig utbildning. Detsamma gäller dem som har tagits emot på en sådan utbildning men som har avbrutit den (5 kap 13 § SL).

Skolinspektionens bedömning

Verksamheten vid Sundlergymnasiet omfattar sju nationella program varav fyra är yrkesförberedande. Dessutom har skolan de individuella programmen (IV) som först och främst förbereder elever för studier på ett nationellt eller specialutformat program. För att erbjuda kommunens elever ett allsidigt urval av nationella program samt specialutformade program deltar Vårgårda kommun i "gymnasiesamverkan inom Sjuhäradsområdet".

Granskningen visar ett flertal exempel på att rektorerna vid Sundlergymnasiet organiserar utbildningen så att den så långt möjligt anpassas efter elevernas behov, önskemål och val av kurser och så att återvändsgränder i studiegången undviks vid den här skolan. Elever kan exempelvis om sådana skäl finns gå om en eller flera kurser, byta studieväg då det vid de flesta program finns utrymme för detta och få förlängd undervisning över längre tid än tre år.

När det gäller elever med svårigheter att nå målen för utbildningen framhåller skolans rektorer två möjligheter: schematekniska möjligheter att erbjuda mer undervisningstid under skoldagen samt byte från nationellt till ett individuellt specialutformat program. Rektorerna menar att detta handlar om enskilda elever som av någon anledning är i behov av särskilda stödåtgärder. Inspektörerna vill i sammanhanget framhålla vikten av att en elev i första hand ska ges stödundervisning om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapsmål som anges i kursplanerna eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd. Enbart mer undervisningstid eller byte till individuellt specialutformat program får inte vara en ersättning för eller användas som stödåtgärder.

Inspektörerna konstaterar att skolan inte systematiskt följer upp och utvärderar resultaten av insatserna. Detta betyder, återigen, att skolan inte vet vilka insatser som är framgångsrika.

4. Goda vuxenkontakter och studie- och yrkesvägledning

Det är viktigt att eleverna har tillgång till goda vuxenkontakter på skolan med lärare och annan personal som engagerar sig i elevens utbildning, har höga förväntningar, har tilltro till elevens förmåga, är lyhörd för elevens behov, ser helheten i elevens situation och tar ansvar för att åtgärder vid behov vidtas. Forskning visar att studieavbrott är vanligare bland elever som saknar detta.

Skolans insatser för att främja elevens möjligheter att fullfölja utbildningen bör vara förebyggande och komma till stånd tidigt. Forskning visar att bristande förebyggande insatser och problem som åtgärdas för sent eller skjuts på framtiden är orsaker till studieavbrott.

Lärarna ska fortlöpande ge varje elev information om elevens utvecklingsbehov och framgångar i studierna och dessutom samverka med hemmen och informera om elevernas skolsituation och kunskapsutveckling (Lpf 2.5). Minst en gång per termin ska eleven ges en samlad information om sin kunskapssituation i form av utvecklingssamtal med den individuella studieplanen som grund (7 kap 19 § GyF).

Lärare bör ges tillfälle att skaffa särskild social och kulturell kunskap för att förstå och bemöta eleverna. Forskning visar att sådan kompetens är betydelsefull och att den inte alltid finns i den utsträckning som krävs.

Skolans lärare, liksom annan personal, ska samverka med varandra i arbetet med att nå utbildningsmålen och därmed förebygga studieavbrott (Lpf 2.1). Skolan bör arbeta med att påverka de värderingar som finns på skolan för att de inte ska motverka möjligheterna för elever att fullfölja utbildningen. Forskning visar att orsaker till studieavbrott finns i så kallad marginalisering av elever. Exempel är att individuella och vissa nationella program värderas lägre än andra och att elever i behov av särskilt stöd betraktas som avvikande. Forskning visar också att elever som inte inser värdet av utbildning utan anser arbete som mer givande i högre grad avbryter studierna. Eftersom elevens situation även påverkas av faktorer utanför utbildningen måste skolan vid behov samverka också externt, exempelvis med socialtjänsten kring elever med social problematik.

Rector har ansvar för att studie- och yrkesorientering organiseras så att eleverna får vägledning för att göra hållbara val inom skolan och av fortsatt utbildning och yrke. Skolan ska motverka sådana begränsningar i valen som grundar sig på kön och på social eller kulturell bakgrund. Eleverna ska få en väl utformad introduktion till gymnasiestudierna och i varje ämne eller kurs och få stöd att formulera mål för sina studier. Varje elev ska i dialog med skolan göra upp en individuell studieplan och revidera den vid olika tillfällen under utbildningen. Skolan ska arbeta för att varje elev utvecklar sin självkänedom och sin förmåga till individuell studieplanering samt att varje elev medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter, kunskaper och aktuell information. Studie- och yrkesvägledare ska ha utbildning för sin verksamhet (Lpf 2.4 och 2.6, 2 kap 6 § SL).

Studie- och yrkesorienteringen ska bedrivas så att avbrott motverkas och så att inte andra vuxna i skolan avhänder sig sitt ansvar för att eleven får möjlighet att fullfölja sin utbildning. Forskning visar att studie- och yrkesvägledare ibland främjar avbrott framför andra lösningar på elevens problem samt att hälften av de elever som avbröt studierna ångrar att de gjorde det. Forskning visar också att vissa lärare avhänder sig ansvaret för att hantera en elevs studieproblem genom att överlämna det till studie- och yrkesvägledaren.

samt att många elever inte haft någon kontakt med lärare om sina studieproblem innan de avbröt.

Skolinspektionens bedömning

Samtliga elever vid Sundlergymnasiet har en så kallad elevhandledare med ett övergripande ansvar för att den enskilde eleven fullföljer sin gymnasieutbildning. Handle-daren möter eleven i de återkommande utvecklingssamtalen och följer upp elevens studiesituation med den individuella studieplanen som grund. Utvecklingssamtalet tar sin utgångspunkt i en så kallad individuell utvecklingsplan för eleven som innefattar såväl den individuella studieplanen som undervisande lärares omdömen om elevens kunskapsutveckling. Intervjuer och dokumentstudier ger vid hand att de allra flesta eleverna har utvecklingssamtal som ger en god samlad bild av dennes kunskapsutveckling men att det finns skillnad mellan handledare, lärare och ämne. Det finns exempelvis elever som får information om att de inte kommer att nå de kunskapsmål som anges i kursplanerna (på skolan kallad IG-varning) för sent för att kunna nå dessa mål innan kursen är slut, vilket enligt inspektörernas bedömning är oacceptabelt.

Intervjuer och dokumentstudier visar att det finns rutiner för samverkan mellan grundskola och gymnasieskola för att underlätta övergången mellan skolformerna. Detta för elever som kommer från grundskolorna i såväl den egna kommunens som från grannkommunen Herrljunga.

Vid skolan finns det en studie- och yrkesvägledare så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av fortsatt utbildning och yrke. Intervjuer och dokument visar att skolans studie- och yrkesvägledare bl.a. ansvarar för att tillsammans med eleven upprätta och vid behov revidera den individuella studieplanen samt delta vid elevvårdskonferenser. Inspektörerna noterar i skolans senaste kvalitetsredovisning att endast drygt 50 procent av tillfrågade elever svarar jakande på frågan "Har du fått den hjälp du behövt av studie- och yrkesvägledaren".

Som en del i den här skolans möjligheter att få alla elever att fullfölja sin gymnasieutbildning framkommer synpunkter på den studie- och yrkesorienterande verksamheten vid grundskolan, vilket inspektörerna vill uppmärksamma huvudmannen på. Enligt uppgifter som framkommer vid intervjuer erbjuds sådan verksamhet vid grundskolan till en omfattning av 15 procent av tjänst. Skolledning och övrig personal menar att detta exempelvis får till följd att samtliga elever vid grundskolan inte får önskvärd kvalitet i information inför gymnasievalet. Detta kan exempelvis innebära att elever väljer ett program med en kravnivå som kommer att innebära svårigheter att nå målen för utbildningen eller ett program som eleven inte har intresse för men som finns vid Sundlergymnasiet.

Eleverna vid Sundlergymnasiet har överlag tillgång till goda vuxenkontakter på skolan, men det finns skillnad mellan handledare, lärare och ämne som kan innebära att elever vid skolan inte får likvärdiga möjligheter till att fullfölja utbildningen. Skolan bör därför fortsättningsvis på ett systematiskt sätt följa upp och analysera resultaten av de

insatser som skolan gör och med utgångspunkt i denna analys bättre arbeta för elevers likvärdiga möjligheter att fullfölja sin utbildning.

5. En god studiemiljö

Utbildningen bör vara utformad så att studiemiljön – elevernas arbetsmiljö – är trygg och ger lust att lära. Forskning visar att en negativ social skolsituation med bristande motivation, stress, mobbning och vantrivsel leder till skoltrötthet, som är en vanlig förklaring till studieavbrott.

Var och en som verkar inom skolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och jämställdhet mellan könen (1 kap 2 § SL). Lärarna ska visa respekt för den enskilda eleven och i det vardagliga arbetet ha ett demokratiskt förhållningssätt (Lpf 2.2). Läraren ska stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära. Läraren ska organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt (Lpf 2.1).

Ingen ska i skolan utsättas för någon form av kränkande behandling (Lpf 1.2). Var och en som verkar inom skolan ska aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden (1 kap 2 § SL).

Eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas, och lärarna ska utgå från att eleverna kan och vill ta personligt ansvar för sitt arbete i skolan (5 kap 2 § SL, Lpf 2.3). Forskning visar att elever som är delaktiga stärker motivationen, ansvarstagandet för studierna, självförtroendet och förmågan att lära. Lärarna ska planera undervisningen tillsammans med eleverna (Lpf 2.3). Skolans lärare ska se till att alla elever, oavsett kön och social och kulturell bakgrund, får ett verkligt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen samt uppmuntrar sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det (Lpf 2.3). Rektor ska verka för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas (Lpf 2.6).

Elevernas skolarbete ska vara förlagt till måndag–fredag och så jämnt fördelat över dessa dagar som möjligt (3 kap 5 § GyF).

Skolinspektionens bedömning

Sundlergymnasiet har rutiner för att följa upp och utvärdera vissa resultat av skolans arbete för en god studiemiljö, vilket åskådliggörs i skolans senaste skriftliga kvalitetsredovisning. Detta gäller exempelvis områden som normer och värden samt möjligheter till ansvar och inflytande över det egna lärandet samt möjligheter att påverka skolövergripande frågor.

Intervjuer, verksamhetsbesök och dokumentstudier visar dock att det finns skillnader i exempelvis elevernas kunskap om såväl läroplanens som programmets och kursplanernas mål beroende på program, lärare och ämne. När elever och lärare inte i varje program och kurs gör en gemensam tolkning av målen i läroplanen, kursplanernas mål eller programmål får eleverna inte ett verkligt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Vidare uppvisar undervisningen beroende på program skillnader i samverkan mellan olika ämnen, vilket innebär att samtliga elever inte ges den möjlighet till helhetsperspektiv som ett flertal av programmålen tydligt förordar.

BeslutDnr 2008:350
10 (15)

Inspektörerna vill peka på att det framför allt är vid skolans yrkesförberedande program som helheter och så kallad infärgning fungerar bättre, vilket bekräftas av såväl intervjuer med lärare som skolledning. Inspektörerna noterar i sammanhanget att det är just skolans yrkesförberedande program som i jämförelse med riket har bättre måluppfyllelse än de teoretiskt inriktade programmen, vilket framkommer i tabell 3 nedan. Men det finns som synes också en anmärkningsvärd skillnad i andel elever med slutbetyg efter fyra år mellan de båda programmen NV och SP.

Granskningen visar att samtliga program kan komma längre i sitt arbete mot de nationella målen och riktlinjerna för utbildningen men inspektörerna vill ändå nämna SP som ett exempel på detta. SP har, som syns i tabellen, i jämförelse med skolans övriga program och riket anmärkningsvärt lägre andel elever med slutbetyg efter fyra år. Dessutom visar intervjuer med såväl personal som elever att det är i alltför många ämnen/kurser läraren eller läromedlet som styr undervisningen vilket begränsar elevens möjligheter till ansvar och inflytande över det egna lärandet. Vidare ges det få exempel på samverkan mellan olika ämnen vid just SP.

Tabell 3. Betygsresultat för år 2008 för per program vid Sundlergymnasiet i förhållande till riket.

År 2008	Meritvärde (poäng)		Andel elever med högskolebehörighet (procent)		Andel elever med slutbetyg efter fyra år (procent)	
Program	Sundlergymnasiet	Riket	Sundlergymnasiet	Riket	Sundlergymnasiet	Riket
BF	12,9	12,8	100	84	88	77
HP	13,4	12,9	..	82	..	76
IP	12,4	11,8	..	79	..	76
NV	14,8	16,1	93	96	100	91
OP	13,5	13,2	..	87	..	74
SP	13,6	14,6	83	92	68	84
TE	13,3	13,9	..	89	..	84

Källa: Skolverkets officiella statistik

. = Uppgift saknas

.. = Uppgift kan ej visas, då resultatuppgiften baseras på färre än 10 individer

Sundlergymnasiet bör i sitt kvalitetsarbete bättre arbeta för elevernas möjligheter till ansvar och inflytande över det egna lärandet oberoende av program, lärare och ämne. Detta arbete bör bättre utgå från skolans betygsresultat och då i synnerhet de anmärkningsvärda skillnader i måluppfyllelse som finns mellan program vid skolan.

Inspektörerna noterar i sammanhanget att Skolverket i sin inspektionsrapport för Sundlergymnasiet med beslut den 25 februari år 2004 (dnr 53-2003:1867) bedömde att det fanns utrymme att förbättra måluppfyllelsen vid skolan. Skolverket bedömde att detta bör ske genom att skolan bl.a. fortsätter arbetet att utveckla former för elevinflytandet samt intensifiera arbetet med att konkretisera de nationella målen.

6. Anpassning till individen inom ordinarie undervisning

Skolan ska låta varje enskild elev finna sin unika egenart (Lpf 1.1). Alla elever ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar

(Lpf 1.2.13). Lärarna ska utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt organisera arbetet så att eleven utvecklas enligt sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga (Lpf 2.1).

Rektor skall verka för att undervisningens uppläggning, innehåll och arbetsformer anpassas efter elevernas skiftande behov och förutsättningar (Lpf 2.6). Forskning visar att individanpassningen av undervisningen är mindre i gymnasieskolan än i grundskolan. Att undervisningen anpassas till individen är inte detsamma som individuellt – enskilt – arbete. Forskning visar att strävan efter individuell anpassning ibland leder till enskilt arbete, som inte behöver vara en ändamålsenlig arbetsform för att nå mål i läroplan och kursplaner.

Mängden tid för elevernas lärande i olika kurser bör anpassas till deras individuella förutsättningar, behov och mål, i stället för en schablonmässig fördelning av undervisningstiden utifrån kursernas gymnasiepoäng och i lika mängd för alla elever. Det bör också finnas en verklig möjlighet för eleverna att genomföra utbildningen i olika takt (5 kap 4c–4d §§). Skolan ska sträva efter flexibla lösningar för organisation och arbetsformer, och tidsutläggningen för elevernas lärande bör vara möjlig att förändra efter hand som elevernas behov och studieresultat utvecklas (Lpf 1.2.14).

Läroplanens kvalitetskrav syftar bland annat till att undervisningen ska utformas så att eleverna upplever den som meningsfull och attraktiv. Forskning visar att elevers ibland negativa erfarenheter av undervisningen ökar risken för att de avbryter studierna. Det kan t ex handla om för teoretiskt inriktad undervisning och för hög studietakt som bidrar till studietrötthet). Undervisningen ska präglas av variation och lärarna ska låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer (Lpf 2.1 och 2.3). Skolan ska låta kunskap komma till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen (Lpf 1.2).

Eleverna ska ges möjlighet att få överblick och sammanhang över kursgränserna samt att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper (Lpf 1.2.11). Skolan ska ta till vara de kunskaper och erfarenheter som eleverna har från annat håll än skolan. (Lpf 1.2.12). Lärarna ska i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång (Lpf 2.1). Undervisningen i kärnämnen bör anpassas till programmets karaktär, så kallad infärgning. Forskning visar att betyget Icke godkänt är särskilt vanligt i kärnämnen på yrkesförberedande program och att de låga resultaten bland annat beror på arbetssätt och undervisningens inriktning. Eleverna ska i skolan få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta och lösa problem både självständigt och tillsammans med andra. (Lpf 1.2.3). Den värld eleven möter i skolan och det arbete eleven deltar i är utformat så att det förbereder för livet efter skolan (Lpf 1.2). Eleverna tränas i att tänka kritiskt, granska fakta och förhållanden och inse konsekvenserna av olika alternativ samt i att närma sig ett allt mer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta (Lpf 1.2.2).

Skolinspektionens bedömning

Granskningen visar att Sundlergymnasiet i viss utsträckning anpassar verksamheten till individen inom ordinarie undervisning. Intervjuer och dokumentstudier visar också att undervisningen anpassas efter elevers skiftande behov och förutsättningar. Undervisningstiden i kärn- och karaktärsämnen är exempelvis från början generellt anpassad efter program. Som tidigare nämnts finns det rutiner för informationsutbyte mellan

Beslut

Dnr 2008:350
12 (15)

grundskola och gymnasieskola för att underlätta övergången mellan skolformerna. Vidare visar granskningen att elever som fått betyget Icke godkänt erbjuds att läsa om kursen ifråga. Granskningen visar dessutom exempel på elever som läser färre kurser för att i slutändan få förlängd studietid med ett år.

Avslutningsvis bör dock skolan, återigen, bättre systematiskt följa upp och utvärdera de insatser som görs.

7. Särskilt stöd efter varje elevs behov

Elever med svårigheter ska ges särskilt stöd av skolans lärare (Lpf 2.1). Rektor ska agera för att undervisningen utformas så att elever som behöver särskilt stöd och hjälp får det (Lpf 2.6). En elev ska ges stödundervisning om det kan befaras att han eller hon inte kommer att nå kunskapsmålen i kursplanerna, har uppdrag som elevföreträdare och behöver ta igen förlorad undervisningstid till följd av uppdraget eller av andra skäl behöver särskilt stöd (8 kap 1 § GyF). En elev som behöver det ska få studiehandledning på sitt modersmål (8 kap 5–6 §§ GyF).

Rektor ska se till att ett åtgärdsprogram utarbetas för varje elev för vilken det framkommit behov av särskilt stöd (8 kap 1a § GyF). I åtgärdsprogrammet ska det framgå hur skolan avser arbeta för att tillgodose elevens behov och hur åtgärderna kommer att följas upp och utvärderas. Stödbehov – och risk för att eleven inte kommer att fullfölja sin utbildning – bör upptäckas så tidigt som möjligt och skolan måste ha rutiner för att identifiera elever i behov av särskilt stöd.

Hög frånvaro är ofta ett tecken på svårigheter i studierna, och skolan måste systematiskt följa upp elevernas frånvaro och utreda orsakerna till den. Om en elev utan giltig anledning uteblir från skolarbetet ska rektor, om eleven är under 18 år, se till att en kontakt upprättas mellan skolan och elevens vårdnadshavare (6 kap 20a § GyF). Forskning visar att studieavbrott ofta föregås av hög frånvaro.

Särskilt stöd ska ges i alla kurser där eleven riskerar att inte nå målen. Stödet ska vara inriktat mot elevens behov och problem, ha tillräcklig omfattning för att nå målen och sättas in i god tid. Forskning visar att stödet är mer bristfälligt i gymnasieskolan än i grundskolan. Forskning visar också att elever som avbrutit sin utbildning efterfrågar särskilt stöd som bättre hade svarat mot just deras behov och svårigheter samt att stödet till dem kommit för sent, haft för liten omfattning eller till och med saknats, framför allt i karaktärsämnen och i kärnämnen utöver matematik, engelska och svenska; endast 15 procent av dem som avbrutit studierna hade tagit del av särskilt stöd. Stödinsatserna måste vara ändamålsenliga och nå effekt. Det är nödvändigt att kontinuerligt utvärdera de insatser som görs, utifrån målen som de är inriktade på och de resultat som nås.

I första hand ska särskilt stöd ges inom eller i nära anslutning till den ordinarie undervisningen och inom ramen för ett nationellt eller specialutformat program, om eleven tagits in på ett sådant. Stödet ska så långt möjligt vara proaktivt och inte primärt ordnat som korrigering efter att undervisningen i en kurs slutat och eleven fått betyget Icke godkänt. Särskilt stöd ska inte utformas så att kursens innehåll reduceras eller svårighetsgraden sänks. Forskning visar att detta i bland förekommer till och med för en hel klass, framför allt i kärnämnen på yrkesförberedande program. Reducerat program eller övergång till ett individuellt program får inte vara en ersättning för särskilt stöd. Forskning visar att de individuella programmen i bland används på det sättet.

Skolinspektionens bedömning

Sundlergymnasiet har rutiner för att upptäcka och arbeta med elever i behov av särskilda stödåtgärder. Intervjuer med såväl skolledning som personal visar att viktiga delar i detta arbete är handledaren, lärare och elevvårdsteamet.

Granskningen visar dock att skolans åtgärdsprogram bör utvecklas avseende innehåll och kvalitet. Exempel på detta är att det saknas koppling mellan behov, åtgärder och kursplanemål. Vidare saknas det tydligt och konkret en redovisning av hur behoven ska tillgodoses, vilket ansvar skolan och läraren har samt hur och av vem åtgärder ska följas upp. Dessutom utreds inte behov av åtgärdsprogram vid skolan, vilket bekräftas av skolledningen.

Sundlergymnasiet måste förbättra arbetet med särskilt stöd efter varje elevs behov som ett led i att förbättra betygsresultaten vid skolan. En elev skall ges stödundervisning om det befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapsmål som anges i kursplanerna. Vidare ska behov av särskilt stöd utredas och om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektorn se till att åtgärdsprogram utarbetas.

Inspektörerna vill i sammanhanget hänvisa till kapitel 3 om Utbud av passande utbildningar. Enbart mer undervisningstid eller byte till individuellt specialutformat program får inte vara en ersättning för eller användas som stödåtgärder.

Samlad bedömning av förmågan att få alla elever att fullfölja utbildningen

Skolinspektionens samlade bedömning är att Sundlergymnasiet måste komma längre i sitt arbete för att alla elever ska fullfölja sin utbildning.

Betygsresultat är för skolan totalt överlag lägre än riksgenomsnittet, vilket framgår av tabell 2 ovan. Vidare är andel (procent) elever med fullföljd utbildning inom fyra år är påtagligt lägre än riksgenomsnittet för skolan totalt och har dessutom försämrats över tid. Skolinspektionen noterar dock att andel elever med slutbetyg inom fyra år exklusive dem med IV som startprogram generellt sett är högre än eller i nivå med motsvarande värde i riket.

En närmare granskning av Skolverkets officiella statistik visar att andel (procent) kvinnor med fullföljd utbildning inom fyra år för år 2008 är 73,1 (79,0) och andel män 51,6 (73,8). Siffrorna inom parantes anger motsvarande värde för riket. Förutom att måluppfyllelsen är lägre i jämförelse med riket för båda könen finns det en anmärkningsvärd skillnad mellan män och kvinnor. Vid Sundlergymnasiet är det påtagligt fler kvinnor än män som lyckas fullfölja sin gymnasieutbildning inom fyra år. Inspektörerna noterar att det i princip är enbart varannan man med fullföljd utbildning inom fyra år. Dessutom har skolans yrkesförberedande program i jämförelse med riket bättre måluppfyllelse än de teoretiskt inriktade programmen.

Granskningen visar att Sundlergymnasiet inte systematiskt följer upp och utvärderar hur väl målen med skolans insatser har nåtts. Detta betyder att skolan inte vet vilken eller vilka av de insatser skolan gör som är framgångsrika för att eleverna ska fullfölja sin gymnasieutbildning. Det är därför nödvändigt att skolan systematiskt följer upp och analyserar effekterna av de strategier och insatser som görs för att eleverna vid skolan ska fullfölja sin gymnasieutbildning. Mer kraft måste sättas in för att få fler elever att fullfölja sin utbildning. Att analysera orsakerna till vilka resultat eleverna når är en viktig utgångspunkt för att utveckla och anpassa undervisning, stödinsatser och andra förutsättningar för lärandet. Det är också angeläget att skolan i enlighet med bestämmelserna utvecklar den lokala arbetsplanen vad gäller skolans strategier för att alla elever ska fullfölja sin gymnasieutbildning.

Huvudmannens redovisning

Skolhuvudmannen ska, senast den 7 oktober 2009 till Skolinspektionen inkomma med en redogörelse dels för vilka initiativ som tagits för att förbättra kvaliteten i de avseenden som uppmärksammats genom kvalitetsgranskningen, dels för hur insatserna avses leda fram till uttryckliga kvalitetsförbättringar.

Huvudmannen ska vidare snarast åtgärda följande brister i verksamheten, som innebär att författningarnas krav inte uppfylls, och samtidigt med den ovan nämnda redogörelsen redovisa hur bristerna avhjälpes:

- Behov av särskilt stöd utreds inte.

Huvudmannens redogörelse sänds per e-post till den inspektör som undertecknat beslutet nedan till höger, under adress foramn.efternamn@skolinspektionen.se

Vid ett senare tillfälle avser Skolinspektionen att följa upp effekterna av de insatser som huvudmannen och skolan vidtagit med anledning av den genomförda kvalitetsgranskningen samt hur huvudmannen och skolan säkerställt uppnådda resultat.

På Skolinspektionens vägnar

Anna Westerholm
Avdelningschef

Thomas Nilsson
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har också undervisningsråden Hans Enckell och Per Andersson deltagit.